

İNŞAAT SEKTÖRÜNDE RÜŞVET

Ekin Erik¹, David Arditi², Almula Köksal³

SUMMARY

Giving and receiving kickbacks is considered to be not only unethical but also a criminal offense in many countries and is subject to prosecution. A general evaluation of kickback cases was never reported in the literature because most kickback cases never reach the public's eye. Recently however, possibilities created by the Internet have given researchers access to such information, albeit in a limited way. Kickback cases associated with construction projects were surveyed and the outcome is reported in this paper.

Ninety-six kickback cases were studied. Most of them (94%) occurred in the period 1970 to 2003. These cases were reached through various search engines on the Internet and they include cases that took place in different countries. They were studied relative to eleven criteria: (1) the country of occurrence, (2) the date of occurrence, (3) the parties involved, (4) the titles of the parties involved, (5) the amount of money that changed hands, (6) whether a government agency and/or a private institution were involved, (7) whether it was a routine occurrence or an individual solitary case, (8) whether the parties were punished, (9) the punishment for the offence, (10) whether it was considered an ethical and/or a legal violation, and (11) the subject matter that created the necessity for a kickback.

The cases under study reflect that kickback cases take place mainly between high level government officials, businessmen and politicians. Although kickback cases are illegal and against professional ethics, only 1/3 of the persons involved were punished.

ÖZET

Bir çok ülkede, rüşvet ahlak dışı bir suç olarak kabul edilmiş ve yasal takibat konusu olmuştur. Rüşvet olaylarının genel bir değerlendirmesi literatürde yapılmamış olduğu için, kamunun gözü önüne serilmemiştir. İnternet bu bilgilere erişilmesine imkan sağlamış ancak sınırlı kalmıştır. Bu bildiride inşaat sanayindeki rüşvet konusu incelenmiştir.

Ekseriyeti 1970-2003 yılları arasında yer alan rüşvet olayları internette yararlanılarak incelenmiştir. Çeşitli ülkelerde yer alan bu olaylar: (1) ülke, (2) tarih, (3) kimler arasında, (4) karışanların pozisyonları, (5) parasal miktarı, (6) özel veya kamu sektöründe mi, (7) bir kerelik mi, devamlı mı olduğu, (8) karışanların yakalanıp, yakalanmadığı, (9) cezanın şekli, (10) ahlak veya yasa dışı kabul edilmediği, (11) rüşvete esas konu gibi, on bir kritere göre incelenmiştir.

Rüşvetin genellikle yüksek düzey devlet görevlileri, politikacılar ve iş adamları arasında yer aldığı, karışanların 1/3'ünün cezalandırıldığı görülmüştür.

1. GİRİŞ

Rüşvet, insanlık tarihinin erken dönemlerinden günümüze, yasalara aykırılığı ve ahlaki yanlışlığına rağmen varlığını sürdüren bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Niccolo Machiavelli'nin , "İyi ahlak için iyi yasalar gereklidir. Yasalar da iyi ahlak olmadan korunamaz." sözünden de anlaşılacağı gibi hukuk kuralları ahlaki değerler sayesinde uygulanabilir. Hukukun amacı adaleti gerçekleştirmektir. Buna karşın ahlakın amacı "iyi" yi gerçekleştirmek, ya da iyiye ve doğruya ulaşmaktır. İnsanlık tarihi boyunca temel ahlaki değerlerin bir çoğu zaman içerisinde hukuki norm haline gelmiştir [12].

Charles Darwin'in ifadesine göre "Ahlaki kültürde erişilebilecek en üst düzeye, düşüncelerimizi kontrol etmemizin gerekliliğinin farkına vardığımızda erişebiliriz" [13]. Bugünün kalabalık ve karmaşık kavramlar dünyasında, düşüncelerin kontrolü belirli kıstaslarla mümkün olacaktır. Bu kıstaslar her kültür, her toplum, her organizasyon ve her meslek için belirlenecek ve yazılı hale getirilecek ahlaki kurallardır.

Rüşvet, birçok ülkede suç sayılır ve cezalandırılır. Yasalara aykırılığı ve ahlaki yanlışlığına rağmen varlığını günümüzde de sürdürmektedir. Bu çalışmada rüşvet olgusunun tanımı ve inşaat sektörü ile olan ilişkisine değinilmiştir. Bu bağlamda, inşaat endüstrisinde yaşanan birçok rüşvet vakası incelenmiş ve çalışmanın sonuçları bu raporda sunulmuştur. Çalışmanın kavramsal altyapısı felsefede, mühendislikte ve mimaride ahlak kavramının tanımlanması, ahlaki prensiplerin belirlenmesi ve bu prensipleri belirleyen aktörlerin tanımı ile oluşturulmuştur.

Ahlaki felsefe, doğru ve yanlış davranışı ayırt eden, doğruları savunan ve destekleyen kavramları içerir. Mesleki ahlak kuralları, bir mesleğin yerine getirilmesi sırasında ve mesleki hizmetlerle sınırlı olmak üzere, neyin yapılması, neyin yapılmaması gerektiğini belirlemeye çalışırlar. Dünya inşaat sektöründe bu kuralları oluşturan dernek ve kuruluşlardan en önemlilerine bu çalışmada yer verilmiştir. Ayrıca, konu ile ilgili çalışmaları Türkiye'de sürdüren TMMOB'nin 1999'da hazırladığı, Mühendislik ve Mimarlık Mesleki Davranış Kuralları ilk taslağına değinilmiştir.

İnşaat sektöründe rüşvet teklifleri, politikacılar, yerel yönetimler, iş sahipleri, üst düzey yöneticiler, memurlar ve işçilere kadar inen geniş bir çerçeve içinde gerçekleşmektedir. Pek çok rüşvet vakası, çeşitli sebeplerden gizli kalabilmekte ve kayıtlara geçmemektedir. O nedenle inşaat sektöründeki rüşvet olaylarının genel bir değerlendirilmesi henüz yapılamamıştır. Ancak son zamanlarda bu tür bilgilere İnternet aracılığıyla erişme olanağı doğmuştur.

İnternette çeşitli arama motorlarının yardımıyla yapılan taramalarda ulaşılan 96 rüşvet vakası bu raporda incelenmiştir. Vakaların güvenilebilir olması için kayıtlara geçmiş dava veya suçlamalar seçilmiştir. Seçilen 96 vakanın büyük çoğunluğu (%94) 1970-2003 yılları arasında, tüm dünyada ve toplumun çeşitli kesimlerinde gerçekleşen inşaatla ilgili rüşvet olaylarıdır. Raporda yer alan 96 vaka on bir kritere göre incelenmiştir. Bunlar (1) rüşvetin gerçekleştiği ülke, (2) rüşvet olayının tarihi, (3) kimin kime rüşvet verdiği, (4) rüşvet olayına karışan kişilerin statüsü, (5) rüşvet miktarı, (6) özel veya devlet sektöründe mi olduğu, (7) bir projelik mi rutin mi olduğu, (8) rüşvet olayına karışanların cezalandırılıp

cezalandırılmadığı, (9) cezalandırıldılar ise aldıkları ceza, (10) yasalara aykırı bulunup bulunmadığı, ve (11) ne için rüşvet verildiğidir. Bu araştırmanın hedefi, on bir kritere odaklanarak, tüm bu rüşvet davalarındaki ortak noktaları belirlemektir.

2. KAVRAMSAL ALT YAPI

“Kickbacks” Türkçeye rüşvet diye çevrilebilir; baskı veya anlaşma sonucunda bir ücret veya komisyon üzerinden başkasına verilen payı ifade eder. “Bribe” kelimesinin de Türkçedeki karşılığı rüşvettir [15]. Rüşvet, yaptırılmak istenen bir işte yasa dışı kolaylık veya çabukluk sağlanması için bir kimseye mal veya para olarak sağlanan çıkardır.

İnşaat sektöründe rüşvet teklifleri, politikacılar, yerel yönetimler, iş sahipleri, üst düzey yöneticiler, memurlar ve işçilere kadar inen geniş bir çerçevede gerçekleşmektedir. Kimi durumda, iş sahipleri, rekabet ettikleri diğer firmalardan ihaleleri alabilmek için üst düzey yöneticilere veya politikacılara rüşvet verirler. Bazı durumlarda, işi alan yükleniciler yaptıkları kalitesiz veya standartlara uymayan imalatların kabulü için kontrol mühendislerine veya onay makamundaki yöneticilere rüşvet teklif ederler.

İnşaat, çok sayıda yapı elemanı ve disiplinin bir araya gelerek bütünü oluşturduğu hızlı bir süreçtir. Öte yandan bütün ülkelerdeki inşaat sektörlerinin büyük bir kısmı küçük ve orta ölçekli firmalardan oluşmaktadır. Bu durum yapıım projelerinde kayıtların gereken niteliklerde tutulmasını da engellemektedir. Dolayısıyla, farklı imalatlar için farklı işgücünün geçici olarak isdiham edildiği bir ortamda sahadaki gerçek işgücü ve malzeme kalitesinin ve miktarının kontrolü son derece güç olduğu gibi bu konularla ilgili kayıtların güncelliği ve gerçekliği de sorgulanabilir düzeydedir. Bu bağlamda, kayıtlar manipülasyona açık olduğundan rüşvet ödemeleri kolaylıkla gizlenebilen bir unsurdur. Bu gibi durumlarda ödemelerin, mesai ve malzeme miktarlarının fazla yazılarak şişirilen hakedişlerin onaylanmasıyla, dikkat çekmeden yapılabileceği açıktır.

Yasalara olduğu kadar ahlaki kurallara da aykırı düşen bu gibi olaylar ülkemizde ve diğer ülkelerde sıklıkla görülmektedir. Bu noktada konu, meslek ahlaki prensipleri üzerinde durularak incelenecektir.

Ahlak felsefesi, felsefenin en eski konularından birisidir. Neyin iyi, neyin kötü olduğu, doğrunun yanlışın ne anlama geldiği, felsefenin başından beri tartıştığı konulardır. Günümüzde ahlak kavramını filozoflar üçe ayırır. Meta ahlak, ahlaki prensiplerin nereden geldiğini ve ne demek olduğunu belirler. Normatif ahlak, evrensel gerçeklerin konularına odaklanan soruların cevaplarının bulunmasını sağlar. Uygulamalı ahlak ise uygulanabilir görevleri ele alarak, doğru ve yanlış davranışların dengelenmesini sağlayan ahlaki standartları içerir. Uygulamalı ahlak kavramına örnek olarak, mesleki ahlak kuralları verilebilir [16].

Felsefede, neyin ahlaki, adil ve uygun olduğuna referans oluşturacak mutlak bir yanıt yoktur. Yasalar gibi, insanların davranış kuralları da kaynağını toplumdan ve toplumu biçimlendiren üretim ilişkilerinden alırlar. Üretim ilişkileri ve toplumun değişimiyle değişirler [8].

Günümüzde moda olan “etik” sözcüğüne yükletilen ve birbirleriyle karıştırılmaması gereken farklı kavramsal içerikler bulunmaktadır. “Etik

problemler'' derken hem tarihin başlangıcından beri felsefenin uğraştığı teorik problemler demeti kastedilir, hem de günlük yaşantıyla doğrudan doğruya ilgili olan bir tür problemler yani insanın kendisiyle ve başkalarıyla ilişkilerinde karar alırken, eylemde bulunurken söz konusu olan problemleri dile getirmek için kullanılır. Günlük yaşantıda ve meslek yaşantısında her an karşılaşılan, eylemde bulunmak için çözmek zorunda olunan etik problemler filozofların ele aldığı etik problemlerden farklıdır [14].

Günlük yaşantıda ve meslek yaşantısında karşılaşılan etik problemlerin her biri belirli bir kişi tarafından ve belirli bir durumda karşılaşılan ve teklik gösteren problemlerdir. Dolayısıyla çözümleri de birbirinden farklıdır. Oysa felsefedeki problemler genel teorik problemlerdir; böyle bir problem görmenin sonunda sorulan sorulara verilen yanıtlar felsefi bilgiyi oluşturur [14].

Mesleki ahlak kuralları (codes of ethics for professionals) bir mesleğin yerine getirilmesi sırasında ve mesleki hizmetlerle sınırlı olmak üzere, neyin yapılması, neyin yapılmaması gerektiğini belirlemeye çalışırlar [9]. Meslek etiklerinin ele aldığı ya da ortaya koymak istediği, normlardır. Bu normları da o mesleği icra eden herkesten -kendi dünya görüşünden, ideolojisinden, dininden bağımsız olarak- her yerde uygulaması beklenir [14].

Mühendislik ve mimarlık hizmetleri, gerek tek tek bireylerin, gerekse toplumun günlük yaşamının her noktasını daha çok etkilemekte, bu etki günümüzle sınırlı kalmayıp geleceğimizi ve kaynaklarımızın kullanımını da kapsamaktadır. Bu nedenle de, mühendislerin ve mimarların topluma, yaşadıkları çağa, doğaya karşı sorumlulukları da hizmetlerinin kapsamıyla aynı oranda artmaktadır.

Mühendislik ve Mimarlık Mesleki Davranış (Etik) Kuralları ilk taslağı TMMOB tarafından 1999'da Mimarlar Mühendisler Kurultayına sunulmak üzere hazırlanmıştır. Mühendisler ve mimarlar, şu mesleki ahlak kurallarına uymalıdır [8]:

1. Mesleki bilgi, beceri ve deneyimlerini, toplumun ortak çıkarları; insani kazanımların ve kültürel mirasın korunması ve insan refahının gelişimi için kullanırlar. Toplumun sağlığı, güvenliği ve refahı için duymuş oldukları sorumluluk her zaman kendi kişisel çıkarlarının, meslektaşlarının çıkarlarının ya da mimar ve mühendisler topluluğunun çıkarlarının üstünde yer alır.
2. Kendilerinden istenen işin toplum ve çevre için ciddi bir tehlike yaratacağı sonucuna varılırsa ve bu konudaki mesleki yargıları işveren ya da müşteri tarafından dikkate alınmıyorsa, görüşlerini işverene ya da müşterilerine yazılı olarak bildirirler; sonuç alamamaları durumunda meslek örgütlerini ve gerektiğinde kamu oyunu bilgilendirirler.
3. Toplumun ilgi alanı içinde bulunan teknik konulardaki görüşlerini, raporlarını, konuyu yerinde ve tam anlamıyla araştırmış, incelemiş ve yeterli bir bilgi ve verilerle donanmış olarak, adil, dürüst ve nesnel bir biçimde açıklarlar ve imzalarlar.
4. İşyerlerindeki sağlığı ve güvenliği geliştirirler.
5. İşverenleri, müşterileri, meslektaşları da dahil olmak üzere, toplumdaki herkese adil, dürüst ve iyi niyetle davranırlar.
6. Mesleki faaliyetleri sırasında doğayı ve çevreyi korumayı mesleki sorumluluklarının ayrılmaz bir parçası olarak görürler, yaptıkları projelerin ve uygulamaların doğayla uyumlu ve doğa üzerinde en az tahribatı yapacak

düzyeyde olmasına çaba harcarlar, doğal kaynakların ve enerjinin tasarrufuna özel önem verirler.

7. İşveren/müşteriyle teknik konulardaki mesleki alışverişlerinde her zaman güvenilir bir iş gören ya da vekil ya da danışman olarak ve işveren/müşterinin çıkarları için, toplumun refah ve sağlığını ve güvenliğini tehlikeye atmaksızın, mesleki beceri ve deneyimlerini sonuna kadar kullanarak, uygun ve düzgün bir iş standardı ile çalışırlar.
8. İşverenleri ya da müşterileriyle olan iş ilişkilerini etkileyecek şekilde doğrudan ya da dolaylı olarak herhangi bir armağan, para ya da hizmet ya da iş teklifi kabul etmezler; başkalarına teklif etmezler, mesleki ilişkilerini geliştirmek amacıyla siyasal amaçlı bağış yapmazlar.
9. Mesleki faaliyetlerini tüm meslektaşlarının güvenini kazanacak bir biçimde; tüm üyelerin ve mesleğin saygınlığına azami özen göstererek sürdürürler
10. Tüm meslektaşlarına ve astlarına saygıyla yaklaşırlar; meslektaşlarıyla haksız rekabet içinde olmazlar ve astlarının gelişimi için özel çaba harcarlar, onlara yardımcı olurlar.
11. Yalnızca yeterli oldukları alanlarda mesleki hizmet verirler, danışmanlık yaparlar.
12. Meslek örgütlerinin faaliyetlerine aktif olarak katılmaya çaba gösterirler, onları desteklerler, mesleğin gelişmesine katkıda bulunurlar.
13. Hak ve ayrıcalıklarını kimseye devretmezler.
14. Bu mesleki davranış kurallarına aykırı davrananlara yardımcı olmazlar, onların faaliyetlerinin içinde yer almazlar; bu kurallara uygun davrananları bütün güçleriyle desteklerler.
15. Mesleki bilgilerini her zaman tazelerler; mesleki alanlarındaki en son gelişmeleri izlerler; gerektiğinde kendi mesleki faaliyet alanlarındaki ya da başka alanlardaki mimar ve mühendislerle görüş alışverişi yaparlar.
16. Mesleki faaliyetlerine ilişkin olarak meslektaşlarının dürüst ve nesnel eleştirilerini dikkate alırlar, gerektiğinde kendileri de eleştirmekten kaçınmazlar.

İnşaat sektöründe mesleki ahlak kurallarını oluşturan uluslararası dernek ve kuruluşlardan en önemlileri şunlardır:

- ASCE (American Society of Civil Engineers)
- NSPE (The National Society of Professional Engineers)
- ABET (The Accreditation board for Engineering and Technology)
- ASME (The American Society of Mechanical Engineers)
- WFEO (the World Federation of Engineering Organisations)
- FEANI (European Federation of National Engineering Associations)
- UIA (International Union of Architects)
- CNISF (A Federation of Engineering and Scientific Associations, France)
- ECCE (European Council of Civil Engineers)
- AACE (American Association of Cost Engineers)
- CMAA (Construction Management Association of America)
- PMI (Project Management Institute)

Mimarlık ve mühendislik diğer meslekler gibi, özel bir eğitimle kazanılır. Mimarlar ve mühendisler tek tek insanların ya da toplumun kullandığı sistemleri, hizmetleri, ürünleri ya da malları üretirler. Bu üretim süreci bilim ve teknik bilginin kullanımıyla sağlanır. Bu sürecin en iyi şekilde oluşması için, mühendislik ve mimarlık eğitimi veren eğitim kurumlarında mesleki ahlak eğitimi özel bir yer tutmalıdır. Konu son yıllarda daha da önem kazanmıştır. ABET'in uyarıları sonucunda çeşitli üniversitelerin mühendislik fakültelerinde, ahlak kavramını işleyen dersler zorunlu tutulmaktadır.

İş sahibi (yatırımcı veya Devlet), yüklenici ve mimar-mühendis-tasarımcı üçlüsü, inşaat sektöründe rol alan temel aktörlerdir. Bunlardan başka, taşeronlar, işçiler, alt düzey yöneticiler de bu süreçte önemli rol oynamaktadırlar. Sektörel ahlakı oluşturan kuralların sektördeki tüm aktörleri içermesi gerekir.

3. METODOLOJİ

Bu raporda incelenen rüşvet davalarına; google, yahoo, all the web, altavista gibi arama motorlarında "kickbacks" ve "bribes" kelimelerinin geçtiği sitelerin taranmasıyla ulaşılmıştır. Vakaların güvenilebilir olması için, www.reviewjournal.com, www.manhattanda.org, www.citigategis.com, www.usdoj.gov, gibi sitelerin arşivlerinde yer alan kayıtlara geçmiş dava veya suçlamalar seçilmiştir. West Law, Lexus/Nexus gibi on-line servisler yoluyla da bazı dava bilgi ve kayıtlarına ulaşılabilmektedir.

Ayrıntılı bir şekilde irdelenen 96 vakanın büyük çoğunluğu (%94) 1970-2003 yılları arasında, tüm dünyada ve toplumun çeşitli kesimlerinde gerçekleşen inşaatla ilgili rüşvet olaylarıdır. Her vaka aşağıdaki on bir kriter altında incelenmiştir.

- Rüşvetin gerçekleştiği ülke
- Rüşvetin gerçekleştiği tarih
- Kimin kime rüşvet verdiği
- Rüşvete kanşan kişinin statüsü
- Rüşvet miktarı
- Rüşvetin devlet dairesinde mi, özel sektörde mi verildiği
- Rüşvetin bir projelik mi rutin mi olduğu
- Rüşveti alanın cezalandırılıp cezalandırılmadığı
- Rüşvet alan cezalandırıldı ise, aldığı ceza
- Rüşvetin yasalara aykırı bulunup, bulunmadığı
- Ne için rüşvet verildiği

4. BULGULAR VE SONUÇ

Kayıtlı bilgi en çok Amerika Birleşik Devletlerinde bulunmuştur. 96 rüşvet vakasının 70'ine (%70) ABD'de, 16'sına (%16) Asya ve Avustralya ülkelerinde (Hindistan, Pakistan, Çin, Tayland, Filipinler, Japonya ve Suriye), 9'una (%9) Avrupa ülkelerinde (Fransa, İngiltere, İspanya, İsviçre ve Rusya), 1'ine de (%1) Afrika'da (Kenya) rastlanmıştır. Ancak bu bilgiler gerçekte hangi ülkede en çok rüşvet olayına rastlandığının bir göstergesi olamaz. Rüşvet olayının en çok Amerika

Birleşik Devletlerinde gerçekleştiği sonucuna varılmamalıdır. Ayrıca, Şekil 1a'da görüldüğü gibi, rüşvet vakalarının çoğu (%72) 1990-2003 yılları arasında ortaya çıkmıştır.

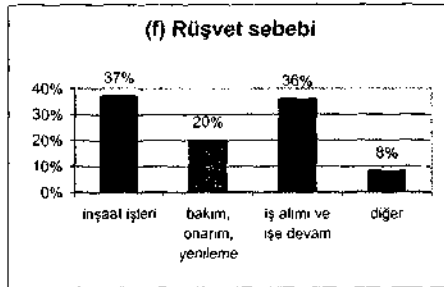
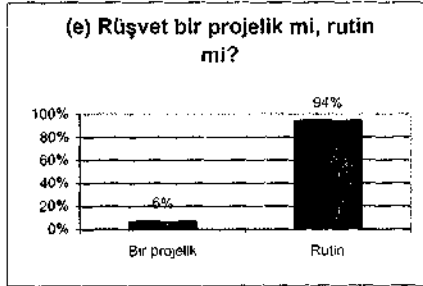
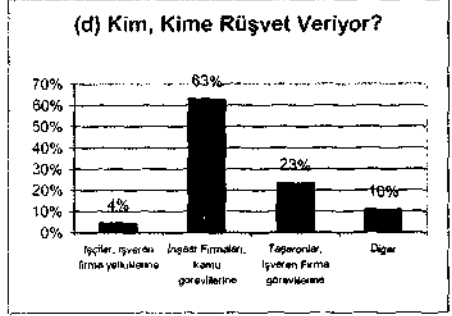
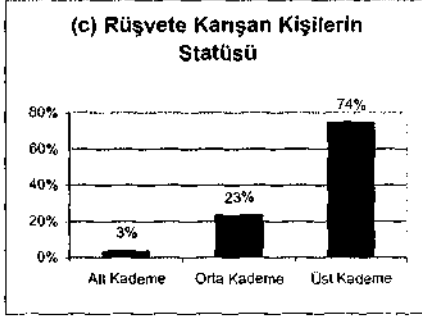
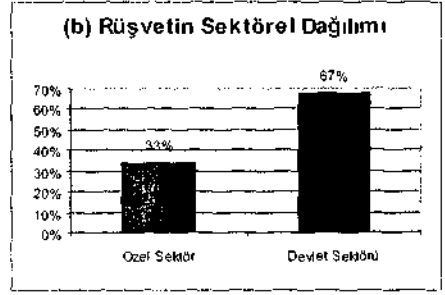
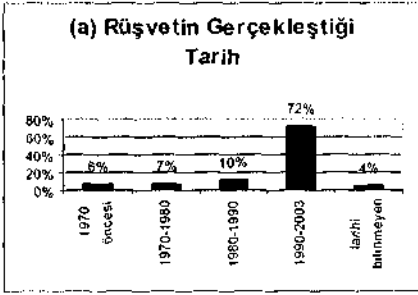
Eldeki verilere göre rüşvet olayı en çok devlet işlerinde (Şekil 1b) ve üst düzey yöneticiler, politikacılar ve devlet adamları (Şekil 1c, 1d) arasında rutin olarak (Şekil 1e) gerçekleşmektedir. Dolayısıyla rüşvetin, genellikle ihaleye katılan firmalar arasında seçimi yapacak kişilerin karar verme sürecini etkilemek için baş vurulan bir yol olduğu düşünülebilir. Bazı vakalarda ise, ileride kar sağlamayı hedefleyen firmalar, politikacıların kampanyalarına yasa dışı paralar yatırmaktadırlar (Şekil 1d).

Öte yandan orta kademede gerçekleşen rüşvet olaylarında ise (Şekil 1c) taşeron firmaların, yeni iş alabilmek (Şekil 1f), aldıkları işlerde ucuz, standart dışı malzeme ve işçilikleri kabul ettirerek kar sağlamak gibi nedenlerle memur ve kontrol mühendislerine rüşvet teklif ettikleri düşünülebilir (Şekil 1d). Şekil 1g'de görüldüğü gibi kayda geçen vakalarda rüşvet miktarı büyük rakamlara ulaşıyorsa da genelde vakadan vakaya değişmektedir.

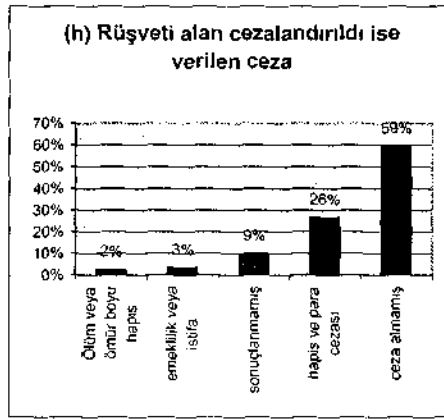
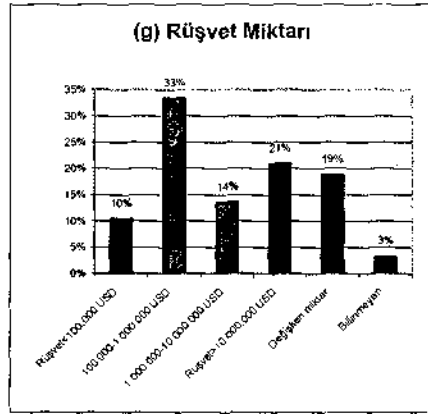
Benzer bir şekilde en alt kademedeki işçiler ise (Şekil 1c), çalıştıkları işyerinden iş alabilmek ve çalıştıkları işin devamlılığını sağlayabilmek için, işverenlerine kazançlarının bir kısmını verebilirler (Şekil 1d). Bu tür rüşvet olayları Şekil 1d'de özel sektör olarak sınıflandırılan kategoride oluşmaktadır. Yukarıdaki bulgulardan anlaşılacağı gibi Şekil 1c ve 1d arasında tam bir uyum gözlenmektedir.

Araştırmada yer alan tüm vakalarda rüşvet, mesleki ahlak ilkelerine aykırı olduğu kadar, yasalara da aykırıdır. Rüşvet alan ve teklif eden kişiler çevreye, topluma, ve mesleklerine karşı sorumluluklarını yerine getirmedikleri gibi mesleki yetki ve becerilerini de kendi çıkarları için kötüye kullanırlar. Rüşvet olaylarına karışanların, %32'si cezalandırılmış, %33'ü hakkında dava açılmış veya suçlanmış, %34'ü hakkında ise hiç dava açılmamıştır. İncelenen vakalarda, rüşvete karışanların %59'una hiçbir ceza verilmemiştir (Şekil 1h). Bu bağlamda, rüşvetin engellenebilmesi, rüşvet verenlerin olduğu kadar rüşvet alanların da cezalandırılması ile caydırıcılık sağlanarak mümkün olacaktır.

İnsan beyninde, düşüncelerin oluşmasını sağlayan sistemin öğrenmek veya taklit etmek yoluyla oluştuğunu göz önüne alacak olursak, ahlaki standartların meslek eğitimi veren kurumlarda öğretilmesi gerekir. Ayrıca, her firmada firma organizasyonunun temel taşlarını oluşturan organizasyon şeması, iş tarifi, hesap planı gibi düzenli sistemlerin yanı sıra, her kademeye ayrı hitap eden ahlaki kodlarının oluşturulması ve personelin eğitilmesi gerekir. Bu araştırmada, rüşvetin gerçekleştiği firma ve kuruluşlarda meslek ahlakı kodlarının varlığından, üniversite ve yüksek öğretim kuruluşlarında ahlak eğitiminin yaygınlığından söz edilmemiştir. On ikinci kriter olarak ahlaki kodların firma ve yüksek öğretim kuruluşlarında varolup olmadığı araştırılabilir.

Şekil 1. Anket sonuçları

Kamu sektörü, özel sektör ve eğitim kurumlarında öğretilecek ahlaki değerlerin hayata geçirilebilmesi için bireysel çaba kaçınılmazdır. Ahlaki kültürde, düşüncelerin kontrolü belirli kısıtlarla mümkün olacağından, her bireyin ahlaki kodları bilmesi, davranış ve yargılarında öz denetimin yer alması gerekmektedir. Mesleki ahlak, özdenetimi oluşturan yollardır. Rüşvetin önlenmesi için özdenetimin yanı sıra tüm projelerin en ince ayrıntısına kadar irdelendiği kontrol mekanizmalarının da geliştirilmesi kaçınılmazdır.

KAYNAKLAR

- 1.<http://onlineethics.org/codes/asceguide.html>
(Pazar, 6 Şubat 2005,16.40)
- 2.<http://onlineethics.org/codes/greene.html>
(Pazar, 6 Şubat 2005,16.52)
- 3.<http://www.niee.org/codes.htm>
(Pazar, 6 Şubat 2005,17.00)
- 4.<http://ethics.iit.edu/codes/index.html>
(Pazar, 6 Şubat 2005,17.00)
- 5.http://cee.wpi.edu/ce_faculty/faculty_pages/hart_pdf_files/whatcanhappen.doc.pdf
(Pazar, 6 Şubat 2005,17.29)
- 6.<http://www.eng.uwi.tt/depts/civil/pgrad/courses/CE61A/READERS/ce61a-Unit9reader1.doc> (Pazar, 6 Şubat 2005,17.35)
- 7.<http://www.iep.utm.edu/e/ethics.htm>
(Pazartesi, 31 Ocak 2005,09.30)
- 8.TMMOB, Mühendislik Mimarlık Kurultayı, mesleki davranış kuralları 1.taslağı, 1999
http://www.mmo.org.tr/mmo/etkinlikler/etkinlik1999/mmk/ilk_taslak.htm#SUNUS
(Pazartesi, 08 Şubat 2005,01.30)
- 9.Boldt, M.-D, Fredrickson,-N, (2002), "Ethics in Reinforced Concrete Design"
<http://www.duke.edu/~dmb9/133site/practice.html>
(Pazar, 6 Şubat 2005,17.26)
- 10.Smith, -H, (2000), "Employees complain of kickbacks"
http://www.reviewjournal.com/lvrj_home/2000/Feb-25-Fri-2000/business/13035322.html
- 11.Krasnowski, -M,(2003)
http://www.balita.com/Mar22-28_2003/community4.shtml
- 12.Aktan, C.-C, (1999) Ahlak ve Ahlak Felsefesi, İstanbul: ARI Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği Yayını
<http://www.canaktan.org/din-ahlak/ahlak/ahlak-felsefesi/hukuk-ahlak.htm>
- 13.Drexler, K.E-. (1986) Engins of creation.
- 14.Kuçuradi, İ. (2004) 'Etik ve Etikler', Yapı dergisi, Mart 2005, sayı 280, ss.51-55
- 15.İngilizce Türkçe Redhouse Sözlüğü, 27. baskı, 1998
- 16.Ethics, The Internet Encyclopedia of Philosophy.

TESEKKUR

Yazarlar rüşvet vakalarının İnternette toplanmasında büyük katkıları bulunan Abdul Moiz Mohammed'e teşekkürü bir borç bilir.

